

I due Foscari – Reviews

NRC Handelsblad

8 NRC HANDELSBLAD

MUZIEK

‘I due Foscari’: vroege Verdi als Griekse tragedie

Voorstelling: I due Foscari van G. Verdi door Nationale Reisopera en Gelders Orkest o.l.v. Vasily Petrenko. Decor: John Otto. Kostuums: Rien Bekkers; regie: Monique Wagemakers. Gezien: 27/5 Twentse Schouwburg Enschede. Tournee t/m 25/6. Inl.: www.reisopera.nl

Door KASPER JANSEN
Het Verdi-jan 2013 – waarin de tweehonderdjarige geboortedag van de Italiaanse componist wordt herdacht – is nog ver weg. Maar bijna elk jaar is een Verdi-jaar en in 2006 ligt in ons land de nadruk op de vroege Verdi. In april ging *Nabucco* (zijn vierde) in de Amsterdamse Rai. In mei ging *Simon Boccanegra* in het Amsterdamse Muziektheater. En sinds zaterdag is de Nationale Reisopera op tournee met de hoogst zelden vertoonde *I due Foscari*, Verdi's zesde opera uit 1844 – hij was toen 31.

De Reisopera doet met een vrijwel over de gehele linie geslaagde *I due Foscari* een gelukkige noods-greep. Want aanvankelijk stond ook bij dit gezelschap *Simon Boccanegra* op het programma, tot bleek dat de coördinatie met de Nederlandse Opera niet had gewerkt. Beide gezelschappen waren voor *Simon Boccanegra* zelfs in onderhandeling met dezelfde titelrolvertolker Andrzej Dobber. De Reisopera deed eerder de vroege Verdi's *Ernani* en *Luisa Miller* en zal ook nog *Attila* uitvoeren.

I due Foscari, een opera naar het drama in verzen *The two Foscari* van Byron over een Venetiaanse doge en zijn zoon, is een complement op *Simon Boccanegra*, een opera over een doge van Genua en zijn dochter, *I due Foscari*, gebaseerd op een 15de eeuwse historie, opent met de woorden 'mysterie en stilte' en behelst net als Homerus' *Ilias* slechts een korte episode uit een veel langer verhaal.

Zoon Foscari wordt ten onrechte verdacht van een moord en na een eerdere ontsnapping van Kreta opnieuw tot verbanning veroordeeld door de Raad van Tien, waarin in naam de wraakzuchtige rivaal Loredano ook zijn vader zitting heeft. De doge Foscari wordt verscheidend tussen zijn vaderlijke ge-

De oude Foscari (Claudio Otelli) ligt verslagen aan de voeten van zijn rivaal Loredano, rechts Oxana Shilova als Lucrezia (Foto Hermann en Clärchen Baus)

woelens en zijn ambtelijke plichten, tussen zijn hart en de wetten die onverbiddelijk moeten worden gehandhaafd – ook toen al, opera is bijna altijd actueel – zelfs wanneer schoondochter en kleinkinderen smeken om genade.

Onschuldige wordt de zoon van de doge verbannen, de machtige

vader kan er niets aan doen. Als blijkt dat de zoon de moord niet heeft gepleegd, is die al dood van ellende. De doge, die al eerder drie zonen verloor, wordt op instigatie van zijn rivaal Loredano ook nog afgezet en sterft dan.

Dat is een Italiaanse variant op het noodlot uit de Grieks-antieke

tragedie. Decoorontwerper John Otto en regisseuse Monique Wagemakers verbeelden dat conceptueel en esthetisch prietert door een Grieks amfitheater anderszels boven het podium te hangen. Het toneelbeeld is licht en wit, maar het effect is dreigend en beklemmend.

Fascinerend is dat het aanzicht

van dat steeds in een andere stand gezette amfitheater en daarmee van het noodlot telkens wisselt. Het effect lijkt het meest op het kijken naar een tekening van M.C. Escher. Soms lijkt het amfitheater hol, dan weer bol. Soms lijken de trapes uitgehouwen, dan weer lijken ze te bestaan uit losse treden.

De fraaie renaissancistische kostumering is historiserend en vormt een prachtig contrast met het witte en crème decor. Er is een scène met Venetiaanse maskers een deel van het in zwart gehulde koor beeldt een gondel uit. Maar verder is van Venetië niets natuurlijk te zien behalve de kabbe-

lende schittering van water op het achterdoek. De voorstelling concentreert zich vrijwel zonder uiterlijke handeling puur op dat onafwendbare noodlot.

Kil en afschrikjend zijn de doge, als hij officieel in functie is, en de Raad van Tien. Hartverscheurend emotioneel zijn de zoon, zijn vrouw Lucrezia die als een Cassandra dra het onrecht aanklaagt en zijn vader, als hij geen functie meer heeft en overlijdt onder het gebier van noodlotsklokken.

De botsing tussen het publieke en private leidt bij Verdi in *I due Foscari* tot heftige scènes die dit vroege werk maken tot een overtuigende en meeslepende voorstudie voor tal van latere opera's. Zo voorspelt de reeks duetten van Lucrezia met vader en zoon Foscari de tweede acte van *La traviata*. En de koorzang buiten met een gondelierslied loopt vooruit op de laatste acte van *La traviata*.

De jonge Russische dirigent Vasily Petrenko (1976), die internationaal veel furor maakt en bij het Orkest van het Oosten is aangesteld als vaste gastdirigent, leidt hier op energieke wijze het uitstekend spelende Gelders Orkest. Hij geeft de jonge onstuimige Verdi het volle pond, zodat je verlangt naar een meezing-Foscari. Maar Petrenko gaat daarin niet met over de schreef en hij weet ook de meer verstilde passages het typisch Venetiaanse dramatische relief te geven.

De vocale cast is er een op niveau, ook al waren de Italiaanse bariton Claudio Otelli (de oude Foscari) en de Belse tenor John Hudson (de jonge Foscari) zaterdag bij de première in Enschede soms wat wisselend en konden zij strakker zingen.

Maar een fel-klaglijke en soms zelfs licht-larmoyante expressie hoort onmiskenbaar bij dit verhaal en bij een pathetisch stuk van de jonge Verdi.

De ster van de voorstelling is de Russische Oxana Shilova in de rol van Lucrezia. Ze is een jonge lyrisch-dramatische soprano die zich in de duetten met de twee Foscari bewijst als de katalysator van de tragedie en die met haar moeilijke volume en stralende hoogte de koorscènes beheerst.

In de kraamkamer van Verdi

Opera | *Due Foscari* van
Giuseppe Verdi

★★★★☆

Nationale Reisopera,
Het Gelders Orkest en
solisten olv Vasily Petrenko
Regie: Monique
Wagemakers
Tournee t/m 25 juni

OSWIN SCHNEEWEISZ
ENSCHDEDE

Op een slavenkoor of andere operahit wacht je vergeefs, maar toch heeft Verdi's opera *Due Foscari* veel mooie muziek te bieden. De Nationale Reisopera zette deze onbekende vroege opera op het speelplan. Met succes. *Due Foscari* is een oog- en oorstreurende productie.

Het is een van Verdi's eerste serieuze pogingen om een opera te schrijven waarin niet de handeling, maar de personages en hun emoties centraal staan. Met name in de eerste twee bedrijven leidt dat gebrek aan handeling tot een wat merkwaardige, statische structuur. Dat wordt echter ruimschoots gecompenseerd door de muzikale kwaliteit. Het grote duet tussen de doge (Claudio Otelli) en Lucrezia (Oxana Shilova), de dramatische finale (completeet met sentimenteel gebeier van klokken) en de koorscenes: al die passages wijzen vooruit naar Verdi's latere meesterwerken. Het is alsof de jonge componist zijn benen strekt en zich warm draait voor de zegetocht. Het is alsof je in de kraamkamer van Verdi's genie staat.

Verdi baseerde zich op het gelijknamige verhaal van Lord Byron waarin een onschuldige zoon van een doge uit Venetië valselijk wordt veroordeeld wegens moord. In essentie gaat het natuurlijk over tijdloze thema's als macht en menselijkheid, over 'regels zijn regels' en 'wetten zijn wetten'. Het pleit voor regisseur Monique Wagemakers dat ze niet in de val trapte en dat thema actualiseerde. Het spreekt immers voor zich. Haar re-

gie overtuigt door de kracht van de eenvoud.

Ook wordt er, dankzij de aanwezigheid van de jonge Russische dirigent Vasily Petrenko, op hoog niveau gemusiceerd. Hij is net 30 en heeft al een waslijst aan belangrijke opera-uitvoeringen op zijn naam staan. Nu loodst hij Het Gelders Orkest, koor en solisten op muzikale en voortvarende wijze door Verdi's partituur.

De afmeting
van deze
Britse
mikt

maandag 29 mei 2006

De Telegraaf

Nationale Reisopera waagt zich aan 'I due Foscari'

Sobere productie van vroege Verdi

■ John Hudson (Jacopo) en Oxana Shilova (Lucrezia) in 'I due Foscari'.
FOTO: HERMANN EN CLARCHEN BAUS

Geen enkel Nederlands gezelschap heeft zich eerder gewaagd aan 'I due Foscari', terwijl de componist toch Verdi heet. Des te moediger is de poging van de Nationale Reisopera om dit relatief vroege werk uit 1844 onder de aandacht te brengen.

Het wordt zelden opgevoerd vanwege het niet zo spannende verhaal waarin de persona-

ges weinig dramatische ontwikkeling door maken. De oude doge van Venetië moet zijn van moord beschuldigde zoon Jacopo veroordelen, ondanks fel verzet van diens vrouw Lucrezia. Als zijn onschuld aan het licht komt, blijkt hij al te zijn gestorven op weg naar het verbanningsoord. Het innerlijk gevecht van een man die mens én politicus is, het conflict tussen individu en maatschappij, dat zijn thema's die Verdi later veel spannender zou uitwerken, zoals in 'Simon Boccanegra'.

Monique Wagemakers houdt het bij een sobere en gestileerde encensering in een abstract klassiek eenheidscor van John Otto en met historisch aandoende kostuums van Rien Bekkers. Uit de toeneelhemel daalt in etappes een soort UFO neer die, beneden aangekomen, een amfitheater blijkt te vormen. Het beeld is ontleend aan een theatermarquette die Mariano Fortuny in 1912 heeft gemaakt voor D'Annunzio.

Vogelmaskers

Het koor van de onwrikbare Venetiaanse Raad beweegt zich voort in strenge patronen van hele of halve cirkels. Pas in de derde en laatste akte is er enige 'couleur locale'. Bij de barcarolle, het traditionele lied van de gondeliers, vormen blauwe mantels het water en dramatische vogelmaskers naar

pleidooi voor de muziek. Zijn aanpak is drastisch en energiek. Hij snijdt vaak door de partituur als een mes door de boter. Daarbij gaat hij soms voorbij aan de subtiliteiten waardoor 'I due Foscari' zich juist onderscheidt van andere vroege opera's van Verdi, zoals 'Il Lombardi' en 'Ernani'. Maar levendig is het zeker en het Gelders Orkest reageert alert op zijn kordate gebaren.

De zangersbezetting is niet echt ideaal. Claudio Otelli moet als de oude doge zijn lyrische bariton zodanig forceren dat er in de laagte schorre rafels verschijnen en hij zichzelf nogal eens overschreeuwt in een vorm van vocal overacting. John Hudson zingt tegenwoordig zwaardere tenorpartijen, genoeg voor een solide vertolking van de hevig gekwelde Jacopo.

Een verrassing is de jonge Russische coloratuursoptant Oxana Shilova (Lucrezia). Ze zingt met veel jeugdig onstuimige uithalen en weinig subtiel raffinement, daarbij niet altijd even zuiver, maar zodra zij op het toneel verschijnt, lijkt er leven te komen in wat toch doorgaans een papieren drama blijft, ondanks de bij vlaggen fantastische muziek.

Niettemin verheft deze productie zich wel boven de middelmoot en is de encensering beter geslaagd dan wat Anne Teresa De Keersmaeker drie jaar geleden in de Brusselse Munt van 'I due Foscari' heeft

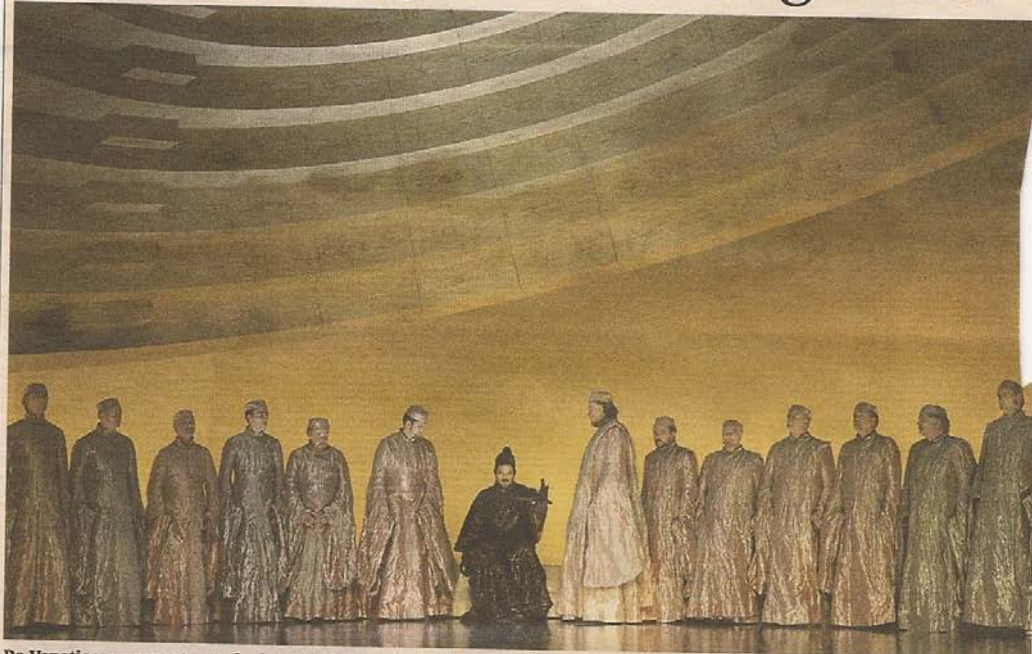
Watergeheimen van Rotterdam

ROTTERDAM, maandag Tijdens de Dag van de Architectuur op 24 juni kan het publiek in Rotterdam de 'Watergeheimen' van de stad ontdekken. Er zijn die dag meer dan 25 gebouwen, die normaal gesproken niet vrij toegankelijk zijn, open voor het publiek.

Het programma is zeer gevarieerd: van ondergrondse 18e eeuwse gewelven, de directiekamers van de RDM-werf op Heijplaat tot het nieuwe kantoor van Unilever boven de kade van Feijenoord. Ook woningen in de oude havengebieden en langs de Maas zijn vrij te bezichtigen. 'Supergeheimen' zijn locaties die slechts voor een beperkt aantal liefhebbers toegankelijk zijn.

De Dag van de Architectuur is overigens een landelijke manifestatie. Het thema voor 2006 is 'Verboden Terrein'. In Rotterdam is dat vertaald naar 'Watergeheimen', omdat veel verboden plekken te maken hebben met de rivier de Maas, de haven en de daarbij beho-

'I due Foscari' heeft bij Reisopera een hoog zing-of-ik-schiet-gehalte

De Venetiaanse senaat met de doge in zitting bijeen in Verdi's 'I due Foscari'.

FOTO HERMANN en CLÄRCHEN BAUS

Opera

De Nationale Reisopera, Het Gelders Orkest en solisten olv Vasily Petrenko met 'I due Foscari' van Verdi in een regie van Monique Wagemakers op 27/5 in Enschede. Tournee t/m 25 juni, uitzending door de NPS via Radio 4 op 10 juni.

In het weekend dat Verdi's Genuese doge in het Amsterdamse Muziektheater voor het laatst optrad, begon Verdi's Venetiaanse doge in Enschede aan zijn reeks van tien voorstellingen. De Nederlandse Opera zette zondagmiddag een punt achter een ongelukkige 'Simon Boccanegra'-productie, de Nationale Reisopera presenteerde zaterdagavond een mooi uitzijnde encensering van 'I due Foscari' (De twee Foscari's - met de klemtoon op Fos). Wel bijzonder dat deze twee weinig uitgevoerde doge-opera's van Verdi nu pal achter elkaar te zien zijn.

'I due Foscari' is compact en overzichtelijk, 'Simon Boccanegra' complex en weids. In beide is de sfeer duister, moet de doge een nobel zingende bariton zijn, en speelt de zee een belangrijke rol in de partituur. Verdi's zee-kleuren waren in Amsterdam op geen enkele manier in het monolithische decor terug te vinden, bij de Reisopera bewoog het water van de lagune constant als

een reflectie op het achterdoek.

Prachtig is het decor voor 'I due Foscari' (ontwerp John Otto) en prachtig zijn de kostuums (Rien Bekkers). Een gekantelde houten senaats-tribune hangt dreigend boven de gebeurtenissen. De beige- en okertinten overheersen in de mannenmantels, rood is er voor de vrouwen. Die dragen hun lange, krullende haren los zodat het geheel sterke associaties oproept met de schilderkunst van de prerafaëlieten.

De twee Foscari's uit de titel zijn vader Francesco en zoon Jacopo. De zoon wordt van moord beschuldigd en zijn vader de doge moet hem verbannen naar Kreta; zijn vrouw Lucrezia en hun zoontjes mogen niet mee. De innerlijke strijd van Francesco - 'ik zal uiterlijk doge zijn, maar van binnen vader' - vormt de kern van het drama. Regels zijn regels, om het maar eens naar de hedendaagse politiek te trekken, en om die regels sterft eerst de zoon (te laat blijkt dat hij onschuldig is) en even daarna de vader; hun gebroken hart weigert verder te kloppen.

Monique Wagemakers zette dit duidelijke drama duidelijk op het toneel. Net als in haar 'Rigoletto'-regie voor DNO laat Wagemakers de onverzettelijke mannengroep in strakke formaties over het toneel

bewegen. Af en toe neigt het te veel naar 'decoratief lopen', maar meestal levert het mooie en functionele plaatjes op. Theatraal geslaagd is de finale van de tweede akte als de 'rode' vrouwen de 'beige' senaatszaal binnenvallen om voor Jacopo te pleiten.

In die climaxscène was het wel vreemd dat dirigent Vasily Petrenko een complete melodische frase weghakte; weliswaar een herhaling maar toch essentieel voor Verdi's magistrale opbouw daar. Elders was Petrenko voortvarend op dreef met het mooi spelende Gelders Orkest. Ook het Koor van de Nationale Reisopera streelde weer eens de oren. In deze vroege Verdi-opera (1844) zit een hoog zing-of-ik-schiet-gehalte. Energieke aria's die om krachtige strotten vragen. Oxana Shilovava (Lucrezia) had een persoonlijk en aantrekkelijk geluid dat in de hoge regionen wel gevaarlijk ongesteund klonk. Tenor John Hudson (Jacopo) had ook al geen masterclass in subtiel-zingen gevolgd, maar het ergst van al - echt een smet op deze toch mooie productie - was Claudio Otelli (Francesco) die de kunst van het zingen verwarde met vocale aanstellerij. De doge was hier absoluut geen nobel zingende bariton.

Peter van der Lint

Reisopera brengt weinig schot in vergeten Verdi

Muziek

I due Foscari, van Verdi, door de Nationale Reisopera o.l.v. Monique Wagema-kers en Vasily Petrenko, 27 mei, Twentse Schouwburg, Enschede. Herhaling: Groningen (30/5), Zaandam (2), Rotterdam (6), Den Haag (8), Utrecht (10), Leeuwarden (13), Arnhem (16), Maastricht (20) en Apeldoorn (25/6).

Gezien de justitiële dwalingen van de laatste jaren is het onderwerp van Verdi's opera *I due Foscari* heel actueel. Het drama, naar een toneelstuk van Byron, gaat over een vader die er als magistraat niet onderuit kan zijn ten onrechte van moord verdachte zoon te verbannen. Tekenend voor Verdi is dat hij in deze vroege opera (hij was zelf nog maar 31) al op zoek was naar een onstereotiep verhaal, waarin familieleden en politieke macht ver-vlochten waren. Dat is wel gelukt, maar dat wil niet zeggen dat *I due Foscari* een geslaagde opera is. Zoals bij de meeste gerechtelijke dwalingen zit er namelijk weinig schot in de zaak.

Regisseuse Monique Wagema-kers, die het stuk voor de Nationale Reisopera op de planken heeft gezet, moet er een flinke kluit aan gehad hebben. Vooral in de eerste twee bedrijven gebeurt weinig anders dan dat vader Francesco Fos-cari, zoon Jacopo en diens echtge-note Lucrezia zich wentelen in zelfbeklag.

Verdi heeft hier beurtelings toe-passelijke droeve deunen en min-der toepasselijke, maar daarom niet minder aanstekelijke voetjes-van-de-vloermuziek voor gecomponeerd.

De naar het larmoyante neigen-de voordracht van bariton Claudio Otelli (vader F.) en tenor John Hudson (zoon F.) gooit daarbij af en toe roet in het eten. Beiden heb-ben een dijk van een stem, maar vooral Hudson heeft de Idols-achtige neiging om tonen te laag in te zetten en dan met een vocaal vork-heftruckje op de juiste plaats te schuiven.

Beduidend sympathieker is de jonge Russische Oxana Shilova (Lucrezia), die een warme, kla-

Scène uit *I due Foscari* van de Nationale Reisopera.

roenheldere sopraanstem paart aan een gedecideerde voordracht en de klassieke verschijning van een heldin uit een Griekse tragedie. Dat is mede te danken aan de mooie scharlakenrode jurk die Rien Bekkers voor haar ontworpen heeft en die aangenaam af-steekt tegen de vormeloze soepjur-

ken van de mannen, waaruit later verrassend genoeg een hele gondel wordt opgebouwd.

De samenwerking tussen de Rus-sische dirigent Vasily Petrenko en het Gelders Orkest is een andere belangrijke factor die de voorstel-ling overeind houdt. Het orkest produceert een stevige, pronte

klank, die desondanks ritmisch heel buigzaam is, getuige de verende eerste tellen die Petrenko het gezelschap afdwingt.

Niettemin komt het bij *I due Fos-cari* aanvankelijk neer op vijf kwartier aankijken tegen een decor dat bestaat uit het laken uit de Witte-Reusreclame, twee moderne zitrichels die goede diensten be-wijzen tijdens de plenaire vergaderingen van de Venetiaanse Raad van Tien, en een op zijn kop hangend amfitheater, dat af en toe zee-ziekmakende kantelingen uit-voert.

Pas daarna, in de laatste vijfen-twintig minuten, stuwen een af-scheidsscène, het ophelderen van de moord en het noodlotig einde van de beide Foscari's niet alleen het drama, maar ook de muziek opens tot grote hoogten. Verdriet, wraak, standvastigheid en verbit-tering komen samen in een smelt-kroes, en dan blijkt dat de Nationa-le Reisopera het toch bij het rechte eind heeft gehad met zijn keus voor deze vrijwel vergeten Verdi.

Frits van der Waa